

İNCİ EVİNER

Eylül başında bir pazar sabahı Galata Özel Rum İlköğretim Okulu'nun avlusunda İnci Eviner'i dinlerken çocukluğumuza uzanan bir zaman tüneline, yaşadığımız dünyadaki tuhaflıkların nasıl da güzel olduğunu düşünüyoruz. Konuştukça farklılıkların zenginleştirdiği, merakın bitmediği bir varoluşun özlemine dalıyoruz; neyse ki son hazırlıkları yapılan "Ortak Eylem Aygıtı: Bir Etüt"ten gelen mis gibi boya kokusu bizi kendimize getiriyor.

Issue 36 / October 2013

röportaj elif kamyşlı fotoğraf yalım kartal

13. İstanbul Bienali'ne iki çalışmanızla katılıyorsunuz. Bunlardan bahsedebilir misiniz?

Yapıtlarımdan "Ortak Eylem Aygıtı: Bir Etüt" Galata Özel Rum İlköğretim Okulu'nda ara katta; "Huzursuzluğun Tasnifi" de Antrepo'da yer alıyor. Galata Özel Rum İlköğretim Okulu'ndaki çalışmam birlikte varolmayla ilgili bir çeşit okul projesi. Burada iki yüz metre kareye yayılarak bir tür aygıt oluşturuyoruz. Aygıtın elemanları da daha önce üzerinde çalıştığım ve video oluşturduğum mekanlar içinde gerçekleşiyor. Açık çağıyla bir araya gelen 35 öğrenci bu yerleşkenin içinde 40 gün sürecek performatif araştırmalarla aygıtı harekete geçiriyorlar. Mimari çizimleri kopyalayarak başlayıp, kendi jestleriyle devam ettiğim melez yapılardan ürettiğim yerleştirmeleri, atölye ve sahneler olarak hazırladım. Paralakslarla uğraştığım bu mekanları daha önce videolarımdan "Nursing Modern Fall"da

kullanmıştım. Sergi süresince felsefenin üç temel meselesi olan zaman, hareket ve mekan konularında; estetikle siyasetin yan yana, karşı karşıya, iç içe geldiği bir alan yaratılıyor ve deneyimleniyor. Bu alan içinde çeşitli gruplar ve konular var. Burada hem hayal etmekten, hem de bir araştırmadan bahsedebiliyoruz.

Türkiye’de pek alışagelmediğimiz bir format bu...

Aslında dünyada da... Daha evvel bir benzerini dokuz öğrenciyle “Offside Effect, Academy as Exhibition” başlıklı birinci Tiflis Trienali’nde yapmıştım. Açık çağrı yapılması önemli; böylece farklı üniversitelerden bir araya gelen öğrencilere, performatif araştırma üzerine yoğunlaşma imkanı yaratılıyor. Buna “aygıt” diyorum. Burada hem hoca, hem sanatçı kimliğimi sorgularken; sanat eğitimi ve sanat arasındaki sınırları kaldırarak, birbirimizi motive edebileceğimiz bir alan yaratıyoruz. Yöntemlerden bir tanesi, normları başka normlarla karşılaştırarak, farklı metinler arası geçişleri sağlayacak bir performatif okuma. İzleyiciye olanlara sadece yukarıdan tanıklık ediyor. Aslında yaptığımız işin izleyicisi de biziz. Burası aynı zamanda akademik araştırmanın ve akademinin de politik olarak sorgulandığı ve tartışıldığı bir yer. Herkesin üzerinde çalıştığı ve sanatsal araştırma yöntemlerinden yararlandığı bir konusu var. Bu aynı zamanda ortak çalışma gruplarını da içeriyor. Kimisi arşiv araştırmaları yapıyor, kimisi bedensel araştırmalarını sürdürüyor. Ama, asıl mesele, bütün bunların birbirini etkileyecek şekilde, aynı alanda izlerini bırakarak sürdürülmesi...

Aygıtın içinde neler var?

Mesela, biri Ece Ayhan ve şiirinin sesiyle ilgili çalışıyor. Benim onun için tasarladığım sahne bir selvi, içi doldurulmuş bir sülün, kitaplık ve çekmecelerin yer aldığı çift taraflı kara tahtadan oluşan bir yerleştirme. O sahne, bu performatif çalışmayı yapacak kişinin gövdesine bir hareket veriyor; o hareket düşüncelerini ve araştırma yöntemlerini etkiliyor ve sanat bir çeşit bilgi üretim alanı olarak canlı bir sahneye dönüşüyor. Bu, sanattan ne öğrendiğimizi araştırıyor. Çünkü genellikle, siyasi teorik söylemler sanata sonradan yapay yollarla giydirilir ya da sanat teorisinin örneklendiği yerdir. İşte bunu kırmak, politik ve estetik olanın karşılaşmasının mantığını hayal edeceğimiz bir ortam yaratmak istedim.

Geleneksel sanat eğitimindeki davranış ve ifade biçimlerinin hepsine bir müdahale var burada o zaman.

Evet, örneğin, ressam modeli tarafından ele geçirilmeye çalışılır ve atölye bir mücadele alanına dönüşür. Cansız model bir kuru meşe ağacıdır ve aynı zamanda bütün bunların merkezinde yer alır. “Her şey bir ağaçla başladı!” Bu çalışmanın ana motivasyonu ise Gezi olaylarının verdiği cesaret ve getirdiği değişimin enerjisi. Gezi’de otonom ve kendi ekonomisini yaratan farklı bir kamusal alan tarif edildi. Buradaki yerleşkenin de dahil olduğu, mimarlık öğrencileri tarafından Gezi ve Taksim planı üzerine kırk gün sürecek bir fresk çalışması yapılacak. Bu çalışma aynı zamanda kolektif aygıtın içinde Alice olup kaybolan ve kendi imgelerini arayan dansçıları, resim ve heykel atölyelerini, tiyatrocuları da bir araya getiriyor. Kadir Has Üniversitesi’nden katılan epey öğrenci var; anlaşılan bu sömestrin dersleri burada yapılacak. Bu yerleşke elbette benim hoca kimliğimle ilişkili. Öğretmek benim için öğrenmektir; farklı metotlar üzerine çalışmak, farklı okullar hayal etmek ve bunu deneyimlemek özgürlük alanlarının yaratılması için çok önemli. Yaptığımız, kolektif olarak düşünülmüş bir sanat yapıtının koşullarını açmak gibi. Tabii ki ciddi okumalar da yapıldı; bu düşüncüyü Jacques Rancière ve Alain Badiou çok besledi.

Peki, bienalde sergilenen ikinci yapıtınız?

Başlığı “Huzursuzluğun Tasnifi” olan desenlerim Antrepo’da yer alıyor. Benim çizgiyle geçmişe dayanan uzun bir ilişkim var, desenle düşünüyorum. “Ortak Eylem Aygıtı: Bir Etüt”ün oluşumunda da hep desen vardı. Son yıllarda yaptığım ve Türkiye’de çok fazla sergileme şansımın olmadığı desenleri bir araya getiriyoruz. İçlerinde bolca botanik, zooloji ve hayat var. Ziyaretçiler bienaldeki iki çalışmamı da izlediklerinde aradaki ilişkiyi keşfetmek ilginç olabilir diye düşünüyorum.

Eserlerinizdeki şiirsellik çok yoğun; özellikle desenlerinize ve fotoğraflarınıza bakarken kişi kendini yer yer gerçeküstü, ürpertici ve merak uyandırıcı bir hikayenin içinde buluyor. Bunun arkasında güçlü bir edebiyat bağı varmış gibi geliyor bana...

Evet, özellikle şiir var. Edebiyatta hala çok naif bir şekilde, cümleleri kendimi adayarak okuyorum ve okuduğum romanın kahramanı ile bir süre özdeşleşiyorum; sanki bir başkası oluyorum. Yıllar önce birinin bana dediği gibi, olgun bir okuyucu değilim; metnin dışına çıkıp analiz edecek gücüm yok, bunun içinde kaybolmayı çok seviyorum ve bir süre sonra geri geldiğimde eteğimde bir sürü desen oluyor. Desen aynı zamanda hafızanın belirlediği yerdir. Çocukken dünyayla ilişki kurmamı sağlayan desen, edebiyatla beslenmeseydi; sanırım böyle derinleşmezdi. Mesela Ece Ayhan okursun,

anlamazsın; ama sanki boyut değiştirırsın. İnsanın kendini orada askıda bırakması, ancak sanat yapmak için gerçek bir sebebe dönüşür; yoksa kimse durup dururken sanat yapmaz. Sanat, sanatı besleyen bir şey; bakmak, sergiye gitmek, birilerinin sahici bir ihtiyacının neler ansıttığını görmek, başka ressamların hayati kararlarına tamkılık etmek ve onların dünyasının bir parçası olmak olağanüstü bir deneyim ve insanı hayata daha sıkı tutunmaya itiyor. Sanat yapıtlarının belki de bütün amacı cesaret vermek. Yani sen busun, insan kapasitesi bu ve bunu nasıl kullanacağın senin sorumluluğun.

Peki Ece Ayhan dışında vazgeçemediğiniz yazarlar var mı?

Herta Müller'i okuyorum ve çok seviyorum. Aynı Herta Müller gibi, desen yapmak istiyorum; bir kumaş kıvrımında, tüm o kalpten vuran politik değişimleri anlatmak isterdim.

Sizin de yıllardır eserlerinizde ilgilendiğiniz gibi bu coğrafyada kadın olmak travmalara gebe. Kadınlığın bu denli problematik olmadığı bir dünyada yaşıyor olsaydınız, sanatsal üretiminizin bundan nasıl etkilenirdi?

Yeryüzünde böyle bir yer yok; bahsettiğin şey kültürel farklılıkları gözetse de, dünyada bu sorunun farklı yansımaları var ve aslında öznenin oluşumuyla ilgili zihinsel de bir durum var. Türkiye'deyse bu hal çok şiddetli; özellikle son yıllarda kadınlar itiraz ettikleri, hayatlarını kontrol edebileceklerini fark ettikleri anda cezalandırılmaya başladılar. Burada olay çok karmaşık ve feminizm kendi tanımlarını yapmak durumunda. Bir yandan meselenin global teorik çerçevesine dahil olup özgürlük alanlarını sorgularken, diğer yandan da hemen şimdi burada yaşanan şiddeti önlemek için bir şeyler yapmalıyız.

Demokratik meselelerini çözmüş bir ülkeden bahsederek, entelektüel kadının zihnine sinmiş ayrımcı imaları çoğunlukla görmezden geliriz; o da kendi ülkesindeki mülteci politikalarını görmezden gelir ve hala bizim politik dinamiklerimizi bize öğretmeye çalışır. Bunun adı ayrımcılık değil de nedir?

O temel ayrımların nasıl kodlandığını ve bunlar olmadan düşünemediklerini iyi hissediyorum.

Sanırım önemli olan bu durumun nasıl ele alındığı...

Bu konuda farklı görüşler var. Cinsiyet bir oluş durumu ve böyle bakıldığında bir yandan kadın olmayı öğrenme aşamasında özgürleşmek için bir mücadele alanına giriyorsun, diğer yandan da bu ülkede yanı başında kadınların öldürüldüğünü görüyorsun. Bu zihinsel ayrım bizi çok sarsıyor. Hangi koşullarda büyümüş olursan ol, bu yokmuş gibi davranamıyorsun. Bu durum okuduğundan değil; eğitimden, aileden, her şeyden sızan ve üstüne bulaşan bir şey, görünür ya da görünmez olması önemli değil. Ben kadın olma meselesinde daha çok görünmez olan durumla, derinlerden gelen o hüznle ilgiliyim. Ayrıca kendi bedeninin de hep o çatışmaların olduğu bir özgürlük alanı. "Harem"de olduğu gibi, yaptığım işlerde görünmez olanın farklı ifadelerini bulup ortaya çıkarmak hoşuma gidiyor.

Zor gerçekten; bir yanda kırılgnlık, öte yanda güçlü durma gerekliliği...

Evet, hep bir kırılgnlık var. Kendini güzelliklerle, şiiirle yan yana tutmak istiyorsun; ama bir de çocuk doğurduğunda, bebek büyütürken hissediyorsun ki içinde o bebeği korumak için dünyayı alt üst edebilecek, parçalayabilecek hayvansı bir duygu var. Kadın olarak o içgüdülerle doğaya aitsin; hem kırılgnsın hem de hayatta kalmak için tırnaklamak zorundasın. Sanat yapmayı sürdürmek bu anlamda çok sert olabiliyor ve bazen insanın kendine şiddet uygulaması gerekebiliyor. '80li yıllar böyleydi; çünkü kimse senden bunu yapmanı beklemiyordu. Doktor, avukat olabilirsin; ama sanat hobidir ve kadın hayatını buna adanmaz! Oysa sanat yapmak ve sanatla var olmak çok temel bir varoluş ihtiyacı; çünkü zihnini, hayatını adıyorsun. Bebek yaptığında da kendine bu ikisi arasında birbirini besleyen alanlar açmaya başlıyorsun ve orada daha hayvansı olan ortaya çıkıyor. Özellikle, bunu anatomik hayvansı desenlerimde görebilirsin, sanki hep doğurmak ve bunu dünyaya taşımanın şaşkınlığı vardır...

Kolektif hafızada yeri olan görsel öğeleri eserlerinizde kullanırken, bunların sanatsal anlatımınıza nasıl bir açılım sağladığını düşünüyorsunuz?

Harem'de Melling'in gravürünü arka plan olarak seçmeniz gibi. Bu dünyaya atılmış bir sürü imge var ve o imgeler aslında bizim zihnimizi ve davranışlarımızı da etkiliyor. Ben onları bir sahne olarak ele alıp içinde hareket ederek bütün kuşattığı, bastırıldığı şeylerin ortaya çıkmasını sağlıyorum: Tıpkı burada hazırladığım sahneler gibi. Bir sahnenin içinde hareket ederek, resim dilinin biçimlenmesinde önemli bir rolü olan ideolojik bakışı kırıp, hafızasında kaydedilmiş ve bastırılmış olanı ortaya çıkarmayı araştırıyorum. "Harem"de de Melling'in yarattığı mekan böyle bir şeydi. 18. yüzyılda Avrupa'da Melling gibi birçok dekoratör yetişiyor ve bizim gibi Batılı olmayan ülkelere zarafet, kültür, estetik öğretmek için yayılıyor. Melling işine son derece bağlı, tek amacı doğru perspektif uygulamak olan, hiç hareme girmemiş bir servis adamı; ressam değil. Ben de kartezyen bir bakış açısıyla yapılmış

ve tasavvut edilmiş bu alan içinde hareket ediyordum. O alandaki kaçıncı yaklaşımı gerçekliği üzere dondurulmuş, zamanın dışına atılmış. Aslında son derece didaktik ve ben oraya hayat veriyordum, kendi sanat dilimin öğelerini yerleştiriyordum. Bu öğelerden bazıları kendi portrem, yamyamlık, doğum-ölüm, kaçış... Bu dil, bundan sonra yaptığım ve Türkiye’de çok sergilenmemiş birçok videomda araya giriyor.

Aynı soruyu duvar kağıtları, çintemani gibi dekoratif öğeler için de sormak istiyorum.

Bunlar Batı sanat tarihinin dışarıda bıraktıkları... Dolayısıyla sanat tarihi anlatımının dışında, kendime dekoratif alanı daha uygun gördüm. Sanat görmek amacıyla bakmadığımız bir alanda bu karşılaşma yaşanıyor. “Patlamaya Hazır Yürek”teki duvar kağıdını Tarlabası’nda bir evde görmüştüm; çöpe atılmış kağıdı bulup evlerine döşemişler. Eve girdiğinde, o tavus kuşu soyutlaması tuhaf bir duygu veriyordu. Bütün işlerimde olduğu gibi şiddet bizim için umulmadık bir alandan geliyor. Tüm bunlar görmeyi beklemediğin, daha kadınsı, domestik, dev bir erkeksi sanat tarihi alanının dışında tutulmuş bir yerden içeri sızıyor. Kendime yarattığım sahneler hep verili mekanlardan. Bu, var olduğumuz alanın politik koşullarını sorgulamakla, o dili ve görme biçimini, onun gizlediklerini açığa çıkarmakla ilgili bir şey.

“Kırık Manifestolar”ı izlerken bir türlü odadan çıkamamış; gittikçe kendimi işin bir parçası gibi hissederek ritmin içinde kaybolmuştum. Bu örnekten yola çıkarak videolarınızdaki mekan algısından bahsedebilir misiniz?

“Kırık Manifestolar”da izleyicinin içinde bulunduğu mekana katılmak, akmak istedim; dolayısıyla da bir mekan yok, ama boşluk var. Eseri, Paris’te Sam Art Projects’teki beş aylık konaklamam sırasında hazırladım ve Musée d’Art Moderne de la Ville de Paris’de 15 metre uzunluğunda yerleştirilerek gösterildi. Bu çalışma bir çeşit fresk, Bayeux halısı gibi; dünyada ne olup bittiğini anlatmak istiyordum ve anlatırken de içinde biraz bilinçaltı var, biraz da uzaktan tanıklık ediyordum. Buradaki üç büyük sahnenin (Göçmenler, Şiddet ve Gösteri) her birinde bir sürü küçük hikaye var. Asya Pasifik Bienali’nde bir izleyicinin işaret ettiği gibi burada bir şey anlatmıyorum, ama her şey bir hikaye olma potansiyeli taşıyor. Videodaki bazı öğeler hayvan postu içinde kızlar; uzakta yanan ateş; TOKİ’ler; Dalmaçyalı kostümü giyen sokak köpekleri; 19 Mayıs törenlerinin dans eden, utangaç bacakları...

Çalışmalarınızı takip eden kişiler için bunlar bir hikayenin devamını izlemek gibi...

Onu “Ortak Eylem Aygıtı: Bir Etüt”te görecekler mi merak ediyordum. Atölyemde de içi doldurulmuş kuşlar, kavanozun içinde bebek köpek balıkları, lame pabuçlar, yılan derileri durur; hep de yanımda taşırım. Dolayısıyla bunlar işlerin içinde de var.

Peki sanatsal dilinizin parçaları olan bu öğeleri birleştiren stüdyonuzdan dışarı çıkmanız, misafir sanatçı programlarına katılmanız üretim sürecinizi nasıl etkiliyor?

Bu programlar, zamanla irademin dışında gelişen konformist alışkanlıklardan vazgeçmek için çok önemli. Yani; yeniden canlanıp belli bir mesafeden buraya, dünyaya taptaze bakabilmek adına evini bırakabilmek gerekiyor. Bomboş bir yere giriyorsun, çoğunlukla daha evvel burayı başka bir sanatçı kullanmış oluyor. Orada hemen çizerek başlıyorum boşluğu doldurmaya, bir süre sonra orası benim atölyeme dönüşüyor. Hep yanımda taşıdığım bazı şeyler var; çocukken de öyle hep bir bavul taşırdım içinde ıvır zıvır. Gittiğin yerde ülkene, koşullarına, kendine yeniden ve belli bir mesafeden bakıyorsun. Sanatta o mesafeyi kurabilmek çok önemli. Eğer iyi kurulamazsa yapılan sanat değil, bir çeşit sayıklama oluyor.

Çizimlerinizdeki olağanüstü karakterler bana Hieronymus Bosch’un tablolarındaki hibrit yaratıkları hatırlatıyor. Sanat tarihinde sizin için önemli referans noktaları var mı?

Çocukken arka sayfalarımı bir resme ayıran, güzel baskılı ansiklopediler vardı. Orada Bosch ve Pieter Bruegel ile karşılaştığımda dünyam değişti. Bir filmin parçaları gibi bir sürü hikayeyi taşıyan, belirgin bir perspektifle çizilmemiş kompozisyonlar çok hoşuma gidiyor. Bruegel’de öteki dünyayla ilgili birçok şey sembollerle ifade edilir ve resme bakıp hayal etmek çok önemlidir. Ben de hiçbir zaman insanın merkez olarak alındığı büyük kompozisyonlar yapamadım, dünyaya öyle bakamadım. Tıpkı “Ortak Eylem Aygıtı: Bir Etüt”te olduğu gibi bir sürü küçük hikayenin yan yana geldiği, zaman zaman birbirine sızdığı, geçmişte sırtlandığı alegorilerin hesabını yapan işlerim çoktur. Kendimi daha çok Bruegel’e bağlıyorum.

Sanatçı kimliğinizin yanı sıra bir de eğitimliğiniz var. Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Bölümü’ndeki özel anlayışı geliştirenlerdensiniz; şimdi de Kadir Has Üniversitesi’nde ders veriyorsunuz. Sizce eğitimliğiniz üretiminizi şekillendiriyor mu?

Çoğunlukla hocalığı sanatçı kimliğinden ayırmıyorum; dolayısıyla da hocalık anlayışım sanatla şekillendi diyebilirim. Yıldız'da ders verdiğim dönemde kendi pratiğim de farklı bir boyut kazandı. İlk olarak, kolayca ifade ettiğim bir şeyi kendimden uzak tutup daha derin, farklı bir şey yapmalıyım diye baktım. İkinci olarak da, ben öğrencilere hangi sanat metodunu öğreteceğim diye hiç düşünmedim; onun nasıl sahici bir ihtiyaca dönüşeceğini soruyordum, bu da meraktan geçiyordu. Farklı bir eğitim anlayışı ortaya koymalıydım ve bu da sadece benimle başlayan ve biten bir şey olmamalıydı. Orada görüşlerime katılan arkadaşlarla birlikte bu anlayışı gerçekleştirdik. Eğitimlik benim hayatımda yeni bir kapı açmadı; her şey yerini buldu ve zihnimde bütünleşti. Öğrencilerin iştahı, merakları hoşuma gidiyor; ben onlardan besleniyorum, onlar da benden besleniyor. Verdikçe yoksullaşmıyoruz, aksine zenginleşiyoruz.

Sanat dilinizdeki belirgin öğelerin her birinin size sağladığı farklı olanaklar var. Üretim süreçleri başkaları gösteren bu öğeler eserleriniz içinde nasıl bir dengede duruyor?

Aslında son zamanlarda video bana çok olanak verdi; çünkü videoları katmanlarla uzun süre tasarlayabiliyorum. Hareket imkanı yaratıyor, bir sürü hikayeyi aynı anda anlatmamı sağlıyor. "Ortak Eylem Aygıtı: Bir Etüt" ise paralakslarla ilgili bir çeşit gerçek zamanda uygulanan video gibi oldu. Desen ise zaten hayatımda hep var; ama bu dil gittikçe şekilleniyor, ileride nereye doğru gideceğini bilmiyorum.

Posted 3 months ago • October 9th, 2013

 [istanbul Bienali](#) • [Bienal](#)

---

0 Likes & Reblogs